

Samhandlande som kunskapsobjekt

av Bengt-Åke Wennberg

I min förra blogg beskrev jag hur gängvåldet i Sollentuna reducerats genom samtal. Dessa samtal förändrade diskursen som i sin tur påverkade det jag kallar "samhandlande" vilket medförde att gängvåldet begränsades.

I denna serie bloggar – varav denna är den fjärde – skall jag försöka beskriva hur jag menar att en precisering av begreppet samhandling skulle kunna göra samtalen om samarbete och samverkan mer givande.

Varje enskild person väljer i varje enskild situation och ögonblick att handla som denne gör. Tillsammans med alla andras samtidiga handlande skapas då en samhandling. Denna samhandling medför att det blir som det blir. Samhandlingarna formar ett skeende. Valet personen gör kan vara medvetet eller spontant men det är alltid ett val. Personen skulle i princip kunnat välja att göra något annat.

Vi kan se samhandling som något globalt – dvs. något som alla människor på hela jorden skapar i ett visst ögonblick – exempelvis bidrar till

eller begränsar växthuseffekten – men vi kan också se den som något lokalt – något som skapas av personer i en viss begränsad kontext – exempelvis genom att medverka i en manifestation den 17 maj eller samspela med andra i en affär, på jobbet eller i sammanträdesrummet.

Samhandlingen uppstår genom interaktiva processer. Vi är alltid på något sätt medvetna om "de andra" och de är medvetna om oss. Johan Asplund beskriver denna unika mänskliga egenskap med begreppet *social responsibilitet*.

Även om jag vore ensam på en öde ö så skulle jag, i den gemensamma föreställningsvärld som jag har med personer som känner mig, "finnas till" i ett socialt sammanhang. Mitt agerande har en betydelse för dem, och de andras agerande har betydelse för mig. Jag är inte fri. Jag är fångad av den diskurs som i omvärlden finns om mig och som jag har deltagit i och fortfarande deltar i.

I sin bok "Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft" ger Johan Asplund ett drastiskt exempel på en samhandling.

Sent en natt i början av 1960-talet blev en ung kvinna vid namn Catherine (Kitty) Genovese mördad i New York City. Mordet ägde rum i den respektabla stadsdelen Kew Gardens. Den vansinnige knivmördaren avlägsnade sig tre gånger från platsen men återkom varje gång för att tillfoga sitt offer nya hugg. Det tog honom en halv timme att fullborda mordet. Medan hon attackerades ropade Kitty Genovese hela tiden på hjälp. Efteråt framgick att minst 38 personer hade stått i sina fönster och bevittnat mordet. Ingen av dem ingrep, ingen försökte undsätta Kitty Genovese. De 38 ögonvittnena företog sig ingenting alls. Ingen kom sig ens för med att ringa polisen. (sid123)

Jag ser tydliga likheter mellan denna händelse och det som berättades från Sollentuna – nämligen att ett litet gäng där kunde dominera samhället och "förstumma" och "förlama" alla som visste vad som pågick.

Det är för mig uppenbart att det i Kitty Genoveses fall inte enbart var förekomsten av en förvirrad tänkbar mördare som satte skräck i henne utan också oföretagsamheten hos alla de som rimligen borde komma till hennes hjälp – precis som i Sollentuna. Samhandlingar kan således vara

önskade såväl som oönskade. Frågan är då hur de uppkommer, vare sig de är av det ena eller andra slaget, och vad som var och en kan göra för att bidra till de önskade och hindra de oönskade.

En sådan förståelse är vad jag i olika verksamheter och organisationer genom gruppsamtal – inte genom intervjuer – försökt bidra till under min femtioåriga karriär som organisationskonsult. Gruppsamtalen är viktiga eftersom det är först genom interaktionen mellan deltagarna i samtalet som det går att få grepp på vad som styr och styrs i samhandlingarna.

Problemet med dessa samtal är nästan alltid att deltagarna har svårt att *fokusera på samhandlingen* som sådan och vilka överväganden de gör som leder till att den uppkommer. Som jag förstår det, så beror detta på att samhandlingen inte skapas avsiktligt av någon. Den "blir till" *genom den interaktion som uppstår mellan deltagarna*. Den är ordlös – implicit – ända till dess deltagarna *gemensamt förmår göra den explicit*. Det vill säga sätta ord på den och på hur och varför den "blir till".

Fallet Kitty Genovese satte myror i huvudet på den tidens sociologer och ledde till en mängd omfattande socialpsykologiska experiment men frågan blev obesvarad eftersom det varken gick att förklara skeendet utifrån strukturella faktorer eller deltagarnas personliga egenskaper.

Handlingsförklaringen handlade uppenbarligen om något helt annat. Det vill säga de föreställningar om varandra som fanns i stunden och om hur deltagarna trodde att de "andra" i en framtid skulle reagera på det man valde att göra.

Dessa föreställningar hade uppstått genom personliga erfarenheter och genom de diskurser som tidigare hade förts. Först om föreställningarna om varandra ändrades skulle också samhandlingen kunna ändras. Men frågan kvarstod. Hur skulle deltagarna kunna vinna en sådan förståelse?

Diskursens makt är stor. Ofta kunde mina samtal inte ge någon klarhet. Samhandlingarna förklarades med abstrakta termer som ledarskap, klimat, kultur, utanförskap, dålig integration, bristande ansvarstagande, aktörernas personlighet, deras härstamning etc. Därmed blev frågan om hur var och en påverkade just det skeende man medverkade till obesvarad. Lösningarna flyttades bort från den aktuella situationen.

En sådan diskurs gjorde Kitty Genovese till offer men den gjorde också de 38 åskådarna till offer för något de inte förstod och inte såg att de kunde påverka.

I nästa blogg skall jag ta fatt i denna svårighet och beskriva vilka möjligheter som jag ser när det gäller att just genom samtal bidra till att öka var och en aktörs förståelse för samhandlingen och därmed erbjuda ett alternativ för dennes agerande i situationer där samhandlingen spelar roll och man som enskild person kan påverka situationen här och nu eller på längre sikt genom att sätta ord på samhandlingen.

Referens

Asplund J (1991): Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft. Göteborg: Bokförlaget Korpen.